

Forord

I løpet av dette året har samfunnet og kulturlivet åpnet opp igjen, og det har igjen blitt vanlig å møtes fysisk på konferanser, seminarer og andre arrangementer hvor folkemusikk- og folkedansforskere deltar for å utveksle erfaringer og legge fram ny kunnskap og nye perspektiver på faget. Innad i folkemusikk- og folkedansmiljøet har også dette året vært preget av diskusjoner hvor en større bevissthet rundt problemstillinger som omhandler likestilling når det gjelder kjønn og etnisitet, har blitt etterspurt. Det er også et sterkt ønske om fortsatt å rette søkelyset mot, diskutere og synliggjøre de verdiene og holdningene som vi bygger forskningen og undervisningen vår på.

Innenfor vår hovedorganisasjon, International Council for Traditional Music (ICTM) har det i år vært arrangert verdenskonferanse i Lisboa. Vi har i delen med konferanserapporter denne gang tatt med to ulike rapporter fra konferansen i Lisboa. I tilknytning til sin rapport har Siri Mæland formulert noen tanker om en utvikling som bekymrer henne innen organisasjonen: «(...) Splitt mellom musikk- og danseforskning, at danseforskerne går ut av ICTM, at norske og nordiske forskarar ikkje ser ut til å delta like aktivt (verken i NFL, eller i ICTM), at tradisjonsmusikk ikkje lenger er berre 'in' i ICTM, men på vikande front i ei retning mot global, pop etc.» Dette er viktige innspill som styret i Norsk folkemusikklag både vil merke seg og drøfte i tiden som kommer.

Denne utgaven av Musikk og tradisjon består av en samling med fem frie artikler fra folkemusikkforskningen i Norden. To av artiklene har et større geografisk og kulturelt perspektiv gjennom å ta for seg henholdsvis den svenskspråklige minoriteten i Estland og et mulig musikalsk fellesskap mellom norsk og irsk/skotsk vokal folkemusikk. Vokalmusikken er også temaet for en artikkel som ser nærmere på ulike varianter av en eldre folkemelodi, mens de norske instrumenttradisjonene er viet opp-

merksomhet gjennom en artikkel om en sentral, men noe omstridt felemaker. Skriftet inneholder også en viktig dansefaglig artikkel, som drøfter hvordan danseformer har spredt seg opp gjennom historien.

I den første artikkelen tar Ola Graff for seg melodien som har blitt benyttet til sangen som Petter Dass skrev omkring 1690 om det femte bud, «Du skal ikke slå i hjel». Han analyserer mange av variantene av denne melodien, som det eksisterer rundt hundre ulike versjoner av i de norske folkemusikkarkivene. Derimot er den ikke kjent verken i Sverige eller i Danmark. Det er mulig å følge denne folkemelodien i muntlig tradisjon gjennom 1700- og 1800-tallet og helt fram mot våre dager. Graff diskuterer blant annet hvor gammel melodien kan være og åpner for at den kan føres helt tilbake til Petter Dass sine dager, om ikke enda tidligere.

Ragnhild Furholt har i sin artikkel valgt en noe mer komparativ tilnærming til norsk folkemusikk ved å intervjuet et utvalg irske og skotske musikkforskere, musikere og sean-nós sangere om hvordan de opplever relasjonene mellom kvedingen av setesdalsstev og den tradisjonelle irsk-skotske sean-nós syngingen. Sentrale spørsmål som blir berørt er hvordan disse informantene responderer på framføringen av et utvalg setesdalsstev, både «live» og ved hjelp av lydopptak, samt hvilke likheter eller forskjeller mellom de to tradisjonene som eventuelt blir identifisert og beskrevet av informantene. Disse tilbakemeldingene blir i neste omgang brukt som basis for en sammenligning og analyse av ulike stiltrekk.

Også i denne utgaven av *Musikk og tradisjon* finner vi en artikkel som fokuserer på instrumenttradisjoner innen folkemusikken. Bjørn Aksdal har tatt for seg felemakeren Anders Heldal (1811–1897), som det meste av livet virket i Bergen. Han var regnet som den fremste felemakeren på Vestlandet på 1800-tallet og hadde en stor produksjon av hardingfeler, i tillegg til fiolinbyggingen. Heldal har gjerne vært regnet som en viderefører av felene til Isak Botnen (1669–1759) fra Kvam i Hardanger. På grunn av at han ofte brukte deler av eldre feler som utgangspunkt for sitt eget felemakerarbeid, har det imidlertid vært noe utfordrende å kunne bestemme hva som karakteriserer hardingfelene hans. På bakgrunn av en undersøkelse av 26 feler, som enten er signert av Heldal eller tilskrevet ham, har forfatteren prøvd å gi svar på hva som er typisk for felene hans. Han konkluderer med

at på visse områder representerer instrumentene til Heldal en tydelig videreføring av Isak Botnens feler, selv om det også finnes klare forskjeller mellom de to felemakerne. Artikkelen diskuterer også Heldals betydning når det gjelder hardingfelas utvikling på 1800-tallet.

I Sofia Joons Gyllings artikkel rettes søkelyset mot den kulturelle og språklige minoriteten som estlandssvenskene representerte i Estland i mellomkrigstiden. Forfatteren tar for seg en spesiell hendelse som fikk stor betydning for utviklingen av deres kulturelle identitet; en Sverigeturné med Ormsö sångkør som blant annet inneholdt en forestilling på Skansen i Stockholm, hvor stykket *Ett bondbröllop från Wormsö* ble framført. Gylling konkluderer med at den estlandssvenske identiteten som ble presentert gjennom korets Sverigeturné kan kategoriseres som henholdsvis den pansvenske identiteten og den estlandssvenske identiteten. Den førstnevnte kategorien bygger på en forestilling om et større internasjonalt svensk kulturelt fellesskap, mens den andre bygger på oppfatningen at det eksisterer en lokalt forvaltet tradisjonell kultur blant de svenske innvandrerne i Estland.

I den siste artikkelen drøfter Egil Bakka hvordan danseformer, og spesielt bygdedansene, har spredt seg opp gjennom tidene. I motsetning til mye tidligere dansehistorisk forskning, retter Bakka fokuset mot dansene som bevegelsesmønstre, i stedet for å vektlegge i hvilken kontekst de opptrer. Som en følge av dette, diskuterer han de metodiske grepene som kan brukes når man har et slikt fokus. Han tar først for seg skildringer i tekst og bilde, spesielt fra renessansetiden. Deretter ser han nærmere på hovedelementene i den norske bygdedansen, dels i lys av forholdet mellom dansen og musikken. Bakka presenterer her en ny tilnærming til dansehistorien: Ideen om den generative kraften til de enkle grunnelementene som går gjennom mange danser. Med generativ kraft eller potensial mener forfatteren egenskapen til et element til å kunne «føde» nye varianter av seg selv. I dansene han tar for seg, er det særlig parvendingene som legger grunnlaget for tilnærmingen gjennom det generative. Bakka sammenligner grunnelementer i danser som ligner på hverandre og prøver å vise hvordan det bare skal en liten endring av det ene grunnelementet til for at vi får det andre.

Til slutt kommer faste poster som bokanmeldelser, der Mathias Boström, Gunnar Ternhag, Liz Doherty og Anne Margrete Fiskvik har levert gode og svært leseverdige bidrag, rapporter fra konferanser folkemusikk- og folkedansforskere har deltatt på det siste året, og sammendrag av folkemusikkrelaterte masteroppgaver fra 2022. Norsk folkemusikklags eget seminar høsten 2021, «Aktuell, tradisjonell og unik», ble dessverre avlyst på grunn av situasjonen med koronapandemien og for få påmeldte. I 2022 er imidlertid laget tilbake med et seminar på Ringve museum i november med tittelen «Blås i folkemusikken», hvor de folkelige blåseinstrumentene står i fokus.

Norsk folkemusikklag har inngått en langsiktig samarbeidsavtale med Norsk senter for folkemusikk og folkedans (Sff). Samarbeidet har som mål å gjensidig styrke hverandres faglige arbeid for formidling, dokumentasjon og forskning på folkemusikk og folkedans samt utveksling av kompetanse, metoder, informasjon og ressurser. Avtalen sikrer NFL en fast økonomisk støtte til utgivelsen av Musikk og tradisjon, og Sff bidrar med vitenskapelig kompetanse til redaksjonen. Vi vil takke Sff for et fint samarbeid så langt, og ser fram til et fruktbart samarbeid også i fremtiden.

Skriftet fikk i fjor et nytt redaksjonsråd med representanter fra folkemusikk- og folkedansområdet i Norge, Sverige, Danmark og Finland. Vi vil takke rådet for engasjementet, det gode samarbeidet, og spennende framtidsplaner (for beskrivelse av enkelte redaksjonsmedlemmer se «Redaksjonsråd» i slutten av skriftet).

Stor takk også til artikkelforfatterne, de anonyme fagfellene, bokanmelderne, de som har levert konferanserapporter eller sammendrag av masteroppgaver, redaksjonen, Novus forlag og alle andre som har bidratt til skriftet!

God lesning!
Bjørn Aksdal
Oktober 2022